

Ingimar Sveinsson

Heitir dagar við Berufjörð – veðurmet

Í almanaki Háskóla Íslands hefur árum saman mátt lesa stutta skrá undir fyrir-sögninni: Veðurmet. Þar stendur meðal annars: „Mesti hiti sem mælst hefur á Íslandi við staðalaðstæður er $30,5^{\circ}$ C, mælt á Teigarhorni 22. júní 1939.“

BERUFJÖRÐUR hefur reyndar ekki haft sér-stakt orð á sér fyrir framúrskarandi sum-arhlýindi, fremur verið kenndur við marga úrvsala þokudaga og stranga norðanvinda. Teigarhorn er einn af elstu veðurathugunar-stöðum á Íslandi og þar skráðar veðurathuganir frá síðari hluta 19. aldar, merkilegt heimilda-safn. Veðurathuganir á Teigarhorni annaðist fyrst Nikoline Weyvadt, dóttir Nielsar P. E. Weyvadts verslunarstjóra og Soffiu Tvede, ein fárra barna Teigarhornshjónanna sem lifðu af sjóslysið mikla við Æðarstein 22. september 1872. Nikoline er annars þekktust fyrir það að sigla til Danmerkur ung að aldri, læra ljós-myndun í Kaupmannahöfn og starfa við þá iðn fyrst kvenna á Íslandi. Eftir daga Nikoline sáu hjónin á Teigarhorni, Hansína Regína Björns-dóttir og Jón Kr. Lúðvíksson, um veðurathug-anir og síðar afkomendur þeirra.

Við sem átt höfum heima í fjörðum og döl-um austan Lónsheiðar vitum að þar verða hlý-ir dagar í vestlegum áttum þegar hnúkaþeyr-inn steypist ofan af Vatnajökli og háleldinu norðan hans, niður í byggðir Austurlands. Eldra fólk ber saman um að sumarið 1939 hafi

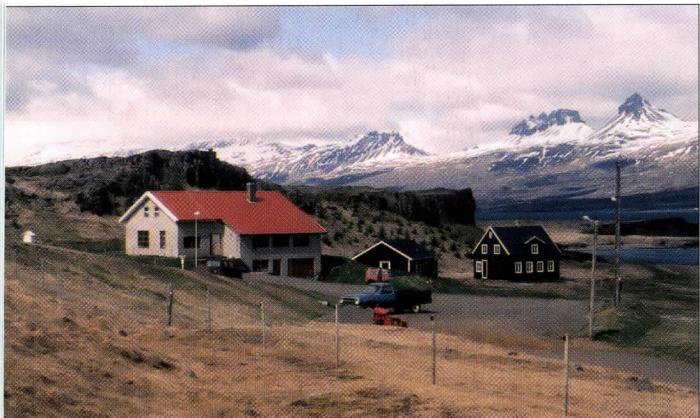
verið sérlega hlýtt og gott og sumir jafna því helst við sumarið 1999. Einhvern tíma þóttist ég verða var við einhverjar efasemdir um hita-mælingarnar á Teigarhorni í júní 1939. Í fram-haldi af því fór ég að leita mér upplýsinga hjá langminnugu fólkis sem kynni að muna þennan afburða hlýja júnídag. Að vísu er mjög langt um liðið en sitthvað fékk ég þó að vita.

Systkinin frá Framnesi við Berufjörð, börn Guðjóns Eyjólfssonar og Guðrúnar Aradóttur, muna eftir heitum júnídegi eftir mikla rigningu um þetta leyti. Viða höfðu myndast pollar í móum og mórum sem hitnuðu vel í sól-skininu. Var brugðið við og farið að busla í pollunum. Ég er ekki frá því að það sama hafi gerst á fleiri bæjum á þessum slóðum. Ég þyk-ist muna eftir óvenjulega mörgum volgum uppistöðupollum í Hálsporpinu um þessar mundir.

Guðjón í Framnesi hafði róið á bát sínum, Lang, úr höfninni í Eyfrejunesi að morgni þessa sólskinsdags, ásamt tveimur eldri sonum sínum. Þeir fóru út í Berufjörðinn. Upp úr há-degi vindaði nokkuð af austri eins og algengt er á heitum dögum á þessum slóðum. Settu þeir

Myndin er tekin við Eyfrejunesvík og sýnir sérstakt og fagurt bæjar-stæðið á Teigarhorni. Yfir svíðinu gnæfir Bú-landstindur, formfagur og dulúðugur. Innar sést í Sauðdals-tind og Dys.

Mynd: Ingimar Sveinsson.

Teigarhorn í Berufirði. Dökka húsið til hægri á myndinni er hús þeirra Jóns Kr. Lúðvíkssonar og Hansínu Björnsdóttur sem bjuggu á Teigarhorni á fyrri hluta síðstu aldar. Handan Berufjarðar sjást, talin frá vinstri, fjöllin Smátiindur, Slöttur og Stöng.

Mynd: Ingimar Sveinsson.

þá upp segl, sigldu inn í fjörð og lönduðu afla sínum innan við Eyfrejunesið.

Það er um svipað leyti að landmælingamenn á vegum danska herforingjaráðsins eru við mælingar í Hamarsdal og höfðu tjaldbúðir sínar í Veturhússaskógi. Höfðu þeir ráðið unga og hrausta menn til að bera farangur upp í Veturhússaskarð. Þessum ungu, hraustu mönnum var það minnisstætt mörgum áratugum seinna að hitamælir, sem staðsettur var í forsælu á bak við tjaldið, sýndi 37° C. En þarna við tjaldið munu ekki hafa verið staðalaðstæður og þess vegna var þetta hitamet aldrei skráð eða staðfest. Af þessu má það ljóst vera að við upphaf styrjaldarinnar miklu, sem nefnd hefur verið seinni heimsstyrjöldin, hefur stundum verið góður summarhit.

Lítillega vil ég minnast góðkunningarja míns, Jóns á Teigarhorni, sem fyrst og fremst á heiðurinn af þeirri heimildasöfnun, sem fór fram á Teigarhorni, varðandi veðurfar á þessum slóðum. Jón var afkomandi þess merka manns, Hans Jónathans, sem ættaður var frá Vestur-Índíum. Hans Jónathan mun hafa verið langafni hans í beinan karllegg.

Ég minnist Jóns með þakklæti fyrir skemmtilega fjallgöngu á björtum vordegi fyrir löngu síðan og það traust sem hann sýndi unglingsstrák að velja hann í leitina miklu að bústað lágfótu sem talið var að hefði búið um sig á Búlandsdal. Við lögðum upp frá Hálsi í Hamarsfirði í afskaplega góðu veðri á björtum júnímorgni.

Gengum upp á Hálsfjall og komum við á öllum þeim stöðum sem líklegt var að finna merki um bústað hins meinta dýrbíts. Víða voru urðir og stórgrýti, ákjósanlegir felustaðir refafjölskyldunnar. Allir hétu þessir staðir eitthvað og fengum við góð ráð í veganesti frá reyndum refaveiðimönnum. Ég var að vísu nokkuð kunnugur sunnan Búlandsár eftir að hafa tölt þarna nokkrum sinnum með smalamönnum og stundum einn míns liðs. Jón var þaulkunnugur austan við ána enda var þetta landið hans. Við gengum um Grenishjalla og Grashjalla, könnuðum holarðir við Ívarshjallaenda, héldum þaðan upp í Háoldu og inn á Aura. Fórum svo niður á Hrossamýrar, austan Stórhöfuðs. Enduðum uppi í Hrútabotnum og Grehnausum. Þrátt fyrir ítarlega eftirgreppslan sáum við lítil merki eftir lágfótu. Þó minnr mig að við höfum séð snoð af henni á einum eða tveimur stöðum enda var sá árstími sem hún var að losa sig við sinn hvítu vetrarfeld og búast brúnum sumarbúningi.

Pessi grenjaleit varð mér, ungum manni, lengi minnisstæð. Jón á Teigarhorni sagði mér margt um landið sem við gengum um. Einnig frá dvöl sinni í Noregi en þar hafði hann dvalið á yngri árum og numið húsgagna-smiði. Í Noregi mun hann hafa kynnst ýmsum nýjungum í búskap sem hann svo gerði tilraunir með a sínu búi. Var margt forvitnilegt að sjá á Teigarhorni, svo sem gömlu faktorsstofuna með mannhæðarhárrí Borgundarhlómsklukku og ýmsum skrifstofubúnaði frá því um 1850-1870. Par var líka ljósmyndastofan með glerþakinu þar sem hún Hansína, konan hans Jóns, tók myndir af þeim er þess óskuðu.

Ýmis skrýtin dýr og fuglar gengu þarna um garða. Var ekki laust við að krakkar yrðu óttaslegnir að sjá stóra, úfna kalkúnhana koma á móti sér eða frekjulegar aligæsir. Aftur á móti vöktu kanínurnar mikla hrifningu með sinn mjúka feld og löngu eyru. Þá má ekki gleyma hinum heimsfrægu geislasteinum sem Jón á Teigarhorni sýndi okkur með talsverðu stolti. Á þeim kunni hann góð skil, eðli þeirra og gerð og nöfnum á máli fræðimanna.

Í sumar eru liðin 63 ár síðan veðurmetið á Teigarhorni var skráð. Reikna má með að það verði einhvern tíma slegið ef rétt reynist spá vísindamanna að hiti á jörðinni fari stöðugt hækkandi. Pess sjást þó ekki mikil merki í dag ef horft er til áranna kringum 1940.

Hansína Björnsdóttir og Jón Kr. Lúðvíksson á Teigarhorni.